

Asia: VN/3049/2021

Lausuntopyyntö opettajarekisteriä ja opettajatiedonkeruuta koskevasta selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto opettajarekisteriä ja opettajatiedonkeruuta koskevasta selvityksestä

1) Opettajarekisterin hyödyt ja käyttötarkoitukset: Pyydämme kommentteja selvityksessä esitettyihin opettajarekisterin tuottamiin hyötyihin ja rekisterin käyttötarkoituksiin. Onko rekisterin hyödyt ja käyttötarkoitukset kuvattu selvitysraportissa onnistuneesti ja eri tahojen tarpeet ja näkökulmat huomioiden? (Ks. raportin luku 6, osin myös luku 7).

Luvussa on kuvattu monipuolisesti opettajarekisterin hyötyjä eri näkökulmista.

- Rekisterin avulla saadaan tietoa alueellisen ja paikallisen tasa-arvon toteutumisesta sekä kelpoisten opettajien määrästä yksityisessä ja kunnallisessa varhaiskasvatuksessa
- Luvussa 6.6 kuvataan hyvin opettajarekisterin merkitystä koulutuksen järjestämisen näkökulmasta. Sitä voidaan käyttää opettajakoulutuksen määrällisen suunnittelun apuna. Sen perusteella voidaan tulevaisuudessa korjata henkilöstövajetta ja estää sen pahenemista. Lisäksi rekisteri auttaa ymmärtämään alueellisia eroja, kuten opettajien jalkautumista eri kuntiin.
- Selvityksessä todetaan, että opettajarekisterin avulla voidaan saada epäsuoraa tietoa opettajien alalla pysymisestä. Tämä on tärkeä huomio.
- Opettajien täydennyskoulutuksen tilastointi on erittäin olennaista. Se mahdollistaa jatkuvan oppimisen aikaisempaa organisoidumman suunnittelun
- Luvussa 6.7 on kuvattu opettajarekisterin hyötyjä tutkijayhteisölle. Se on tärkeää. Opettajarekisteri tarjoaa uusia ja laajempia mahdollisuuksia tutkia ja ymmärtää suomalaista koulutusjärjestelmää ja sen eroja erilaisista näkökulmista..

- Opettajarekisteriä tarvitaan myös tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta: jos haluamme tietoa esimerkiksi varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta, tulee tutkimus kohdistua lapsiryhmiin, jossa toimii kelpoinen opettaja. Tämä ei ole tällä hetkellä yksinkertainen tehtävä. Tutkimus on väylä työelämän aitoon kehittämiseen ja varhaiskasvatuksen laadun parantamiseen.
- Perustaitojen perusta ja oppimisen luodaan varhaisina vuosina. Laadukas varhaiskasvatus lisää koulutuksellista tasa-arvoa ja jatkuvan oppimisen edellytyksiä.
- Lapsella on oikeus opettajan opetukseen. Lisäksi varhaiskasvatuksen merkitys lapsen elämälle sekä tulevalle koulutaipaleelle on keskeinen. Alueellinen epätasa-arvo kelpoisten opettajien määrässä uhkaa lasten yhdenvertaista kohtelua. Se vaarantaa lapsen tuen tarpeiden havaitsemista sekä varhaisen tuen oikealaatuista tarjoamista.
- Tutkimuksissa on havaittu, että opettajat ovat ammattiryhmistä sensitiivisimpiä suhteessa lapsiin. Opettajan vuorovaikutuksella on yhteys lapsen myöhempään oppimismotivaatioon. Lisäksi opettajat ovat myös työhönsä motivoituneita, jos saavat tehdä opettajan tehtäviin kuuluvaa työtä. Siksi varhaiskasvatuksen opettajiin panostaminen on ensisijaisen olennaista. Panostamisen tulee näkyä myös tällaisissa päätöksissä.
- Se, että varhaiskasvatuksessa työskentelee tulevaisuudessa lain mukaisella tavalla riittävästi opettajia, vaatii toimenpiteitä jo nyt. Esimerkiksi kaksivuotinen esiopetuskokeilu tullee kehittymään pysyvämmäksi käytänteeksi. Nyt sen käynnistämiseen tarvitaan myös tieto opettajien määrästä. Jos kokeilu leviää valtakunnalliseksi käytänteeksi, kaksivuotiseen esiopetukseen tarvitaan jatkossa suuri määrä opettajia. Tällöin voi olla riski, että kunnat ja organisaatiot ratkaisevat asian siten, että alle 3-vuotiaiden, tai jopa alle 5-vuotiaiden lapsiryhmistä opettajat siirtyvät kasvavassa määrin iältään vanhempien lapsiryhmien opettajiksi. Varhaiskasvatuksen laadun takaamiseksi tämä on selkeä riski.
- Koulutukselliset erot ja myös pula opettajista vaihtelee hyvin paljon alueellisesti. Opettajarekisteri voisi lisätä ymmärrystä alueellisista eroista varhaiskasvatuksen laadussa ja täydennyskoulutuksen tarpeesta. Tällä hetkellä tietyn koulutustaustan omaavien varhaiskasvatuksen opettajien tavoittaminen on hyvin haasteellista (esim. km). Rekisteri lisää myös ymmärrystä varhaiskasvatuksen erityisopettajien riittävästä resursoinnista. Tuoreen selvityksen mukaan (Heiskanen ym. 2021) varhaiskasvatuksen erityisopettajien vastuulla olevien lasten määrä vaihtelee suuresti (vaihteluväli 0-3000 lasta). 68,1 % varhaiskasvatuksen erityisopettajista on vastuullaan 100 lasta tai enemmän

2) Opettajarekisteriin liittyvät haasteet: Pyydämme kommentteja selvityksessä esitettyihin opettajarekisteriin liittyviin haasteisiin. Onko opettajarekisteriin ja sen perustamiseen liittyvä haasteet

huomioitu selvityksessä onnistuneesti? (Ks. osin luvut 6, 8 ja 9)

- Opettajarekisteri aiheuttaa kustannuksia ja lisätoita. On silti erittäin kannatettavaa, että valtakunnallinen ja paikallinen opettajien riittävyyden ennakointi ja riittävyyteen vaikuttaminen tulee mahdolliseksi. Lapsilla tulee olla yhdenvertainen ja tasa-arvoinen oikeus oppia ja saada riittävää ohjausta kasvulleen ja kehitykselleen koko koulutuspolkuns ajan. Tällä hetkellä lapsen oikeus opettajaan ei toteudu yhdenvertaisesti.

3) Opettajarekisterin kohderyhmät ja vaiheittainen eteneminen: Pyydämme kommentteja raportissa esitettyihin opettajarekisterin kohderyhmiin ja vaiheittaiseen etenemiseen. Jos opettajarekisteri perustetaan, mitkä kohderyhmät opettajarekisterin tulisi kattaa, mitä koulutusasteita sen tulisi koskea? Miksi? Onko selvityksessä esitetty opettajarekisterin perustamisen vaiheistaminen tarkoituksenmukaista? (Ks. luku 7)

- Luvussa 7 kuvataan "Esitämme, että uusi rekisteri tulee sisältämään kaikki henkilöt, jotka toimivat kouluissa niissä viroissa ja toimissa, joista on annettu kelpoisuusmääräykset, minkä lisäksi rekisteriin tallennetaan tiedot koulujen mahdollisista johtajista ja esimiehistä (sikäli kuin kelpoisuudesta ei ole erikseen säädetty). Henkilötason tietojen lisäksi rekisteriin tuotetaan säännöllisin väliajoin (esim. syys- ja kevätlukukauden alussa) summatietoa luokka- ja ryhmätasolla kaikista niistä työntekijöistä, jotka ovat toimivat opetustoimen tukena (esim. koulutoimen avustajat)" Päiväkodin johtajia ei tässä yhteydessä mainita. Tiedot päiväkodin johtajista ja heidän koulutustaustoistaan on erityisen tarpeellinen ja akuutti huomioiden varhaiskasvatuslain (540/2018) siirtymäsäännöksen.
- Vaiheet opettajarekisterin perustamisesta eivät ole näkemyksemme mukaan tarkoituksenmukaisia tai perusteltuja. Varhaiskasvatuksen opettajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja päiväkodin johtajien tulisi ehdottomasti kuulua opettajarekisterin perustamisen ensimmäiseen vaiheeseen. Varhaiskasvatuksessa on käynnissä siirtymävaihe ja nämä tiedot ovat erityisen merkittäviä koulutuksen järjestämisen näkökulmasta. Esimerkiksi OAJ (2021) on arvioinut, että varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen aloituspaikkoja tulisi lisätä 1700. Vuonna 2020 aloituspaikkoja varhaiskasvatuksen opettajakoulutukseen oli 958. KEVAN (2021) mukaan varhaiskasvatuksen opettajista on sairaanhoitajien jälkeen suurin työvoimapula.
- Varhaiskasvatus on tärkeä osa koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksen opettajat kuuluvat OVTES:iin ja opetus- ja kulttuuriministeriön sekä opetushallituksen alaisuuteen. Varhaiskasvatuksessa toimivien rekisteröinnin siirtäminen myöhäisempään vaiheeseen olisi yhteiskunnallisesti eriarvoistava päätös.
- Kunnat ja organisaatiot tarvitsevat kipeästi ajantasaista tietoa opettajatilanteesta. Tähän tarvitaan opettajarekisteriä. Ilman todellista kokonaiskuvaa kunnat ja organisaatiot ovat vaikeuksissa: ne eivät pysty tekemään varhaiskasvatuslain vaatimia muutoksia ja tarvittavia päätöksiä esimerkiksi rekrytoinnin ja uusien vakanssien avaamisen osalta. Tällaista tietoa voidaan tarvita myös uusien päiväkotien perustamisen pohjaksi.

- Varhaiskasvatuksen opettajan työolojen ja työhyvinvoinnin kehittämiseksi tarvitaan niin ikään todellista tietoa siitä, mihin vo-opettajat hakeutuvat ja jäävät töihin alueellisella ja paikallisella tasolla. Tieto mahdollistaa kuntien ja organisaatioiden paremman reagoinnin opettajien rekrytointiin ja alueiden kehittämiseen, myös eri sektoreiden välillä (yksityinen – kunnallinen).

4) Opettajarekisterin sisällöt: Pyydämme kommentteja selvityksessä esitettyihin opettajarekisterin sisältöihin. Mitä tietoja rekisterin tulisi kattaa? (Ks. luku 7.3)

- Opettajarekisterin tiedot on kuvattu varsin kattavasti. Tärkeää on, että opettajarekisteri kattaa yhdenvertaisesti opettajien tiedot. On myös kannatettavaa, että opettajarekisteriin tulee maininta mentoroinnista ja opettajatuutorointiin osallistumisesta.

5) Opettajarekisteriin liittyvät tiedonsaantioikeudet ja tietosuojakysymykset: Pyydämme kommentteja opettajarekisteriin liittyviin tiedonsaantioikeuksiin ja tietosuojakysymyksiin. Pitäisikö opettajarekisterin tietojen saatavuus organisoida jotenkin toisin kuin mitä selvityksessä esitetään? (Ks. erityisesti luku 9.5; osin myös muut luvun 9 alaluvut)

-

6) Opettajarekisterin kustannukset: Pyydämme kommentteja rekisterin perustamiseen ja ylläpitoon liittyviin kustannuksiin. Onko opettajarekisterin kustannukset kuvattu selvityksessä onnistuneesti? Millaisia selvityksen ulkopuolelle jääneitä kustannuksia opettajarekisterin perustamisesta ja ylläpidosta voi aiheutua? (Ks. pääasiassa luku 8.1)

-

7) Vaihtoehdot rekisteripohjaiselle tiedonkeruulle: Pyydämme kommentteja vaihtoehtoista rekisteripohjaiselle tiedonkeruulle. Onko esityksessä huomioitu riittävän kattavasti muut vaihtoehtoiset tavat tiedonkeruulle? Olisiko selvityksessä esitetylle opettajarekisterille toimivaa vaihtoehtoa, joka tuottaisi tarvittavaa tietoa opettajista? Miten nykyistä kolmen vuoden välein toteutettavaa opettajatiedonkeruuta tulisi kehittää nykyisiä ja tulevia tietotarpeita vastaavaksi? (Ks. pääasiassa luku 8.3, myös 3.4)

- Varhaiskasvatuksen näkökulmasta opettajarekisterille asetetut vaihtoehdot ovat ongelmallisia. Varhaiskasvatuksen opettajien koulutustaustat ovat varsin moninaiset, eikä vaihtoehtoiset rekisteröintitavat (tai rekisterin jättämättä tekeminen) anna mahdollisuutta tarkastella opettajien koulutustarvetta tai tuottaa tehokasta täydennyskoulutusta. Näitä perusteluja olemme listanneet kohdassa 1.

8) Muut mahdolliset huomiot opettajarekisteriselvitykseen liittyen

-

9) Kannatatteko selvityksessä kuvatun opettajarekisterin perustamista?

Kyllä, alla kuvatuilla muutoksilla [Opettajarekisterin perustaminen on erittäin tarpeellista. Seuraavat asiat tulisi kuitenkin huomioida perustamisvaiheessa: 1.Tiedot tulee kerätä päiväkodin johtajista (tämä jää raportissa osin epäselväksi) 2.Varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja päiväkodin johtajat opettajarekisterin perustamisen ensimmäisen vaiheen kohderyhmäksi.]

Ranta Samuli

Itä-Suomen yliopisto - Varhaiskasvatuksen koulutus